

2. ZÁKLADNÉ PRINCÍPY A VÝCHODISKÁ

2.1 Základné princípy

V záujme dosiahnutia cieľov NPRVV je potrebné rozvíjať systém výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike tak, aby:

- každý človek mal dostatok možností a podnetov rozvinúť svoj potenciál v celoživotnom procese učenia sa,
- boli vytvorené vhodné podmienky na rovnoprávne vzdelávanie všetkých občanov Slovenskej republiky vrátane príslušníkov národnostných menšín,
- vzdelávacie príležitosti boli celoživotne dostupné pre každého jednotlivca, ich dostupnosť bola zabezpečená rovným prístupom k vzdelávaniu a v prípade potreby aj opatreniami na vyrovnávanie šancí so zreteľom na deti zo sociálne znevýhodneného prostredia, sociálne vylúčených spoločností a deti so zdravotným znevýhodnením,
- ľudia mohli nadobúdať vzdelanie, ktoré im umožní všestranný rozvoj a napĺňanie individuálnych osobných cieľov so zreteľom na potreby spoločnosti, podporu spoločenskej súdržnosti a ekonomickú prosperitu,
- súčasťou učenia sa každého jednotlivca bolo aj formovanie systému hodnôt a postojov, ktoré vychádzajú z princípov demokratického spoločenského poriadku, základných práv a slobôd a pripravujú ho na život v demokratickej a pluralitnej spoločnosti,
- formálne vzdelávanie bolo významnou, nie však jedinou podporovanou formou zmysluplného učenia sa, pretože človek sa učí aj prostredníctvom neformálneho vzdelávania a informálnym učením sa,
- vzdelávacie programy boli neustále zdokonaľované a inovované na základe funkčných mechanizmov spätnej väzby a jej vyhodnocovania,
- tento systém podporoval participáciu a kooperáciu všetkých aktérov vo vzdelávaní vrátane detí a žiakov,
- akékoľvek významnejšie zmeny v systéme sa uskutočnili až na základe širokej odbornej a verejnej diskusie, v ktorej sa dosiahne čo najširšia spoločenská dohoda.

2.2 Základné východiská

Základné východiská NPRVV sa opierajú o súčasný stav systému výchovy a vzdelávania na Slovensku a

- a) ciele, ktoré sa SR zaviazalo dosiahnuť v rámci napĺňania cieľov stratégie Európa 2020 v oblasti vzdelávania;
- b) z nich vyplývajúcu potrebu zvýšiť inklúziu a integráciu v slovenskom systéme výchovy a vzdelávania z hľadiska dostupnosti rovnakej kvality vzdelávania a dosahovania kvalitných výsledkov u všetkých žiakov;
- c) porovnanie slovenského systému vzdelávania a výchovy so štandardnými typmi obdobných systémov v Európe;

- d) platné ustanovenia slovenskej legislatívy definujúce základné princípy v oblasti výchovy a vzdelávania.

2.2.1 Ciele, ktoré sa SR zaviazalo dosiahnuť v rámci naplňanie cieľov stratégie Európa 2020 v oblasti vzdelávania

Stratégia Európa 2020 je v súčasnosti základným medzinárodným rámcom definujúcim ciele v oblasti vzdelávania pre členské krajiny EÚ. Stratégia obsahuje šesť ukazovateľov prepojených na oblasť vzdelávania:

1. podiel mladých ľudí s predčasne ukončeným vzdelávaním
2. podiel vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva vo veku 30-34 rokov
3. podiel 15-ročných žiakov dosahujúcich nízke zručnosti
4. miera zamestnanosti čerstvých absolventov
5. participácia detí na predprimárnom vzdelávaní
6. participácia dospelých na celoživotnom vzdelávaní.

Naplňanie cieľových hodnôt uvedených ukazovateľov na Slovensku je uvedený v Tabuľke 2.1 (údaje Eurostatu). Stav naplňania ukazovateľov Stratégie Európa 2020 v roku 2017 je detailnejšie popísaný v Tabuľke 2.2. Súčasný stav dosvedčuje, že slovenský vzdelávací systém vykazuje známky nedostatočnej miery inklúzie najmä v predprimárnom vzdelávaní (ukazovateľ č. 5), kde má Slovensko nízku mieru účasti (76,5 % na Slovensku oproti priemeru EÚ 96,9 a cieľu stratégie Európa 2020, ktorý je 95 %), ako aj v ďalšom vzdelávaní dospelých (ukazovateľ č. 6), kde má Slovensko nízku mieru účasti (3,4 % na Slovensku v porovnaní s priemerom EÚ 10,9 % a cieľom Stratégie Európa 2020 15 %). Rovnako relatívne vysoký podiel 15-ročných žiakov dosahujúcich nízke zručnosti v testovaní PISA (ukazovateľ č. 4) je významne spojený s výsledkami žiakov zo sociálne slabšieho prostredia, napr. marginalizovaných komunit, a je prejavom nedostatočnej inkluzívnosti vzdelávacieho systému.

Varovný je aj trend vo vývoji predčasne ukončeného vzdelávania (ukazovateľ č. 1), kde Slovensko v roku 2017 dosiahlo 9,3 % a ešte splňa cieľ 2020, ktorý je na úrovni 10 %, avšak s ohľadom na trvale rastúci podiel predčasne ukončeného vzdelávania (4,7 %v roku 2010 a 9,3 % v roku 2017), je pravdepodobné, že naplnenie cieľa v roku 2020 bude ohrozené. Predčasné ukončenie vzdelávania je tiež významne spojené so situáciou marginalizovaných komunit a žiakov resp. študentov zo sociálne znevýhodneného prostredia a je ďalším z prejavov nedostatočnej inklúzie nášho vzdelávacieho systému. Z uvedeného vyplýva, že naplnenie štyroch zo šiestich cieľov stratégie Európa 2020 v oblasti vzdelávania je znemožnené alebo ohrozené nedostatočnou inkluzívnosťou výchovno-vzdelávacieho systému. **NPRVV je preto zameraný na posilnenie inklúzie a integrácie výchovno-vzdelávacieho systému v SR ako celku.**

Tabuľka 2.1 Napĺňanie cieľov stratégie Európa 2020 v oblasti vzdelávania na Slovensku

Osoby s predčasne ukončeným vzdelávaním (% vo veku 18 - 24 rokov*)									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Cieľ (2020)
SK	4,7	5,1	5,3	6,4	6,7	6,9	7,4	9,3	10
EÚ	13,9	13,4	12,7	11,9	11,2	11	10,7	10,6	10
Miera vysokoškolsky vzdelanej populácie (% vo veku 30 - 34 rokov)									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Cieľ (2020)
SK	22,1	23,2	23,7	26,9	26,9	28,2	31,5	34,4	40
EÚ	33,8	34,8	36	37,1	37,9	38,7	39,1	39,9	40
Podiel 15 ročných s nedostatočnými výsledkami									
	2009	2012	2015	Cieľ (2020)					
SK	21	27,5	30,7	15					
OECD	20	20	21	15					
Vzdelávanie a starostlivosť v rannom detstve (% detí od 4 rokov po vek začatia povinnej školskej dochádzky)									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Cieľ (2020)
SK	76,9	76,9	77,1	77,5	77,4	78,4	76,5		95
EÚ	92,9	93,2	93,9	94,2	94,3	95,4	96,9		95
Miera zamestnanosti čerstvých absolventov (vo veku 20 – 34 rokov**)									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Cieľ (2020)
SK	69,5	70,1	68,6	70,3	72,7	75,2	79,5	81,3	82
EÚ	76,3	76	74,6	74,2	74,7	75,9	77,3	79	82
Účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní (% vo veku 25-64 rokov***)									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Cieľ (2020)
SK	3,1	4,1	3,2	3,1	3,1	3,1	2,9	3,4	15
EÚ	9,3	9,1	9,2	10,7	10,8	10,7	10,8	10,9	15

*ide o osoby, ktoré dosiahli najviac nižšie sekundárne vzdelanie a neparticipujú na ďalšom vzdelávaní

** so vzdelaním ukončeným 1 až 3 roky pred referenčným rokom

*** počas posledných štyroch týždňov

Zdroj: Eurostat

Tabuľka 2.2 Stav napĺňania ukazovateľov Stratégie Európa 2020 V SR v roku 2017

<p>1. Podiel mladých ľudí s predčasne ukončeným vzdelávaním sa nachádza pod cieľovou hodnotou Stratégie EÚ 2020, kontinuálne však rastie a oproti roku 2010 sa viac ako zdvojnásobil. V priemere EÚ je možné sledovať opačný trend. V roku 2017 malo na Slovensku predčasne ukončené vzdelávanie 9,3 % (EÚ 10,6) mladých ľudí vo veku 18-24 rokov. V roku 2010 to bolo iba 4,7 % (EÚ 13,9 %). Ide o ľudí, ktorí dosiahli najviac nižšie sekundárne vzdelanie a neparticipujú na ďalšom vzdelávaní.</p>	!
<p>2. Podiel vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva vo veku 30-34 rokov na Slovensku dobieha priemer EÚ a približuje sa k cieľu Stratégie EÚ 2020. V roku 2016 dosahoval podiel 30-34 ročných ľudí s VŠ vzdelaním na Slovensku 34,4 % (EÚ 39,9 %), pričom v roku 2010 to bolo 22,1 % (EÚ 33,8 %). Pri zachovaní doterajšieho trendu by do roku 2020 Slovensko malo dosiahnuť cieľ Stratégie pre rok 2020, ktorý je 40 %.</p>	√
<p>3. Miera zamestnanosti čerstvých absolventov predbehla priemer EÚ a približuje sa k cieľu Stratégie EÚ 2020. V roku 2017 dosahovala zamestnanosť absolventov, ktorí ukončili vzdelávanie pred 1 až 3 rokmi na Slovensku 81,3 % (EU 79 %). V roku 2010 to bolo iba 69,5 % (EÚ 76,3 %). Cieľ Stratégie pre rok 2020 je 82 %.</p>	√
<p>4. Podiel 15-ročných žiakov dosahujúcich nízke zručnosti je dvojnásobný oproti cieľu Stratégie EÚ 2020. V porovnaní s rokom 2006 sa zvýšil o tretinu. Podľa výsledkov PISA z roku 2015 tvoril na Slovensku podiel 15-ročných žiakov s najnižším výkonom 30,7 % (OECD 21 %). V roku 2009 to bolo 21 % (OECD 20 %).</p>	!
<p>5. Participácia detí na predprimárnom vzdelávaní je na Slovensku nízka a stagnuje. V priemere krajiny EÚ už cieľ Stratégie EÚ 2020 dosiahli. V roku 2016 participovalo na Slovensku na pred primárnom vzdelávaní 76,5 % (EÚ 96,9 %) detí vo veku od 4 rokov po vek začatia povinnej školskej dochádzky. V roku 2010 to bolo 76,9 % (EÚ 92,9 %). Cieľ Stratégie pre rok 2020 je 95 %.</p>	!
<p>6. Participácia dospelých na celoživotnom vzdelávaní je nízka. V roku 2017 sa na formálnom alebo neformálnom vzdelávaní v posledných štyroch týždňoch zúčastňovalo 3,4 % dospelých vo veku 25-64 rokov (EU 10,9 %). Cieľ Stratégie pre rok 2020 je 15 %.</p>	!

Zdroj: Spracované podľa údajov Eurostatu

2.2.2 Potreba zvýšiť inklúziu a integráciu v slovenskom systéme výchovy a vzdelávania z hľadiska dostupnosti rovnej kvality vzdelávania a dosahovania kvalitných výsledkov u všetkých žiakov

Pojem inkluzívneho vzdelávania nie je definované v slovenskej legislatíve. Odporúčania pracovnej skupiny pre inkluzívne vzdelávanie Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť z 14. 6. 2011 v bode 4 uvádzajú: „Pri definícii pojmu *inkluzívne vzdelávanie* pracovná skupina vychádza z príslušných dokumentov UNESCO (Policy Guidelines on the Inclusion in Education, 2009), Rady Európy a Európskej agentúry pre rozvoj špeciálneho vzdelávania. Koncept inkluzívneho vzdelávania členovia PS považujú za širší a obsažnejší ako koncept integrovaného vzdelávania. Kým pri integrácii ide predovšetkým o fyzické začleňovanie detí so znevýhodnením do bežných škôl hlavného vzdelávacieho prúdu, pri inklúzii ide najmä o naplnenie základného práva na prístup všetkých ku vzdelávaniu čo najvyššej kvality, ktoré vo svojej obsahovej zložke zahŕňa aj hodnotový aspekt a v prístupe ku skupinám a osobám so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami rešpektuje princípy spravodlivosti (férovosti) a rovnosti šancí. Inkluzívne vzdelávanie je možné pochopiť len v komplexnosti a celistvosti, v ktorej sa vzájomne dopĺňajú a prelínajú jednotlivé stupne (od predškolskej starostlivosti po ďalšie vzdelávanie) a kde je v rovnováhe vedomostná, výkonová a hodnotová zložka vzdelávacích štandardov. Vo vzťahu k osobám so špeciálnymi potrebami, resp. osobám iným (odlišným od väčšiny na základe ľubovoľných znakov), dôležitejšie ako fyzická integrácia je vzájomné spoznávanie, budovanie rešpektu, uznania a rozvíjanie vzájomných sociálnych kontaktov, vrátane vytvárania inkluzívneho prostredia v celej spoločnosti. Plne inkluzívne vzdelávanie je cieľ v budúcnosti, ku ktorému by mala spoločnosť smerovať postupnou tvorbou ľudských zdrojov, materiálnych podmienok a inštitucionálneho zázemia.“²³

V súlade s § 2 písm. s) školského zákona „*školskou integráciou* je *výchova a vzdelávanie detí alebo žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v triedach škôl a školských zariadení určených pre deti alebo žiakov bez špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb*“. Ide o princíp horizontálnej integrácie, pri ktorej si žiaci môžu osvojiť v podstate rovnaké jadrové kurikulum rôznymi metódami. Avšak dôležitou zložkou inkluzívneho systému je aj vertikálna integrácia, v rámci ktorej je umožnené talentovaným žiakom zúčastňovať sa vzdelávacieho procesu vo vyššom ročníku resp. na vyššom stupni (napríklad s využitím flexibilného systému kreditov).

2.2.3 Porovnanie slovenského systému vzdelávania a výchovy so štandardnými typmi obdobných systémov v Európe

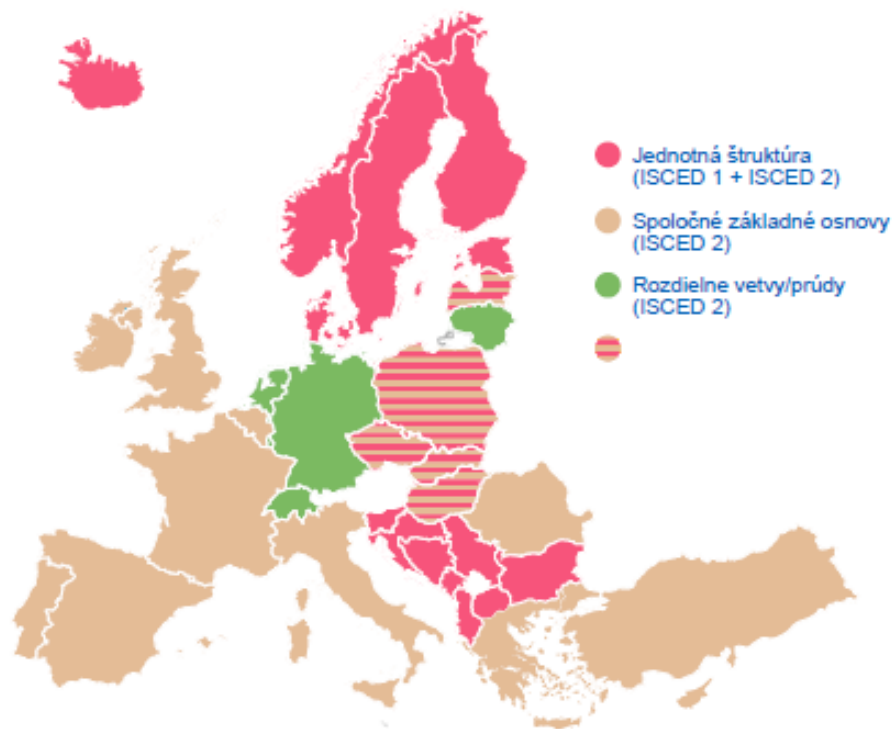
Z hľadiska porovnania slovenského vzdelávacieho systému so štandardnými typmi vzdelávacích systémov v Európe je súčasný vzdelávací systém v SR nesúrodý a ako jeden z mála vzdelávacích systémov (len tri v rámci EÚ) nezapadá do štandardnej typológie

---

²³Učiaci sa Slovensko s odkazom na http://www.radavladylp.gov.sk/data/att/3793_subor.rtf

vzdelávacích systémov v Európe. Uvedená typológia podľa zdrojov Európskej komisie (Eurydice²⁴) obsahuje tri štandardné modely vzdelávacích systémov (Obr. 2.1).

Obrázok 2.1 Štandardné modely vzdelávacích systémov v Európe

Zdroj: Spracované podľa European Commission/EACEA/Eurydice, 2017. The Structure of the European Education Systems 2017/18: Schematic Diagrams. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

A. Jednotná štruktúra (Single structure education) (ISCED 1 a ISCED 2):

Vzdelanie je od začiatku do konca povinnej školskej dochádzky poskytované bez prechodov medzi primárnym a nižším sekundárnym vzdelávaním, pričom všeobecné vzdelanie je poskytované spoločne pre všetkých žiakov (tento model je charakteristický pre Fínsko, Nórsko, Dánsko, Švédsko, Estónsko, Slovinsko, Chorvátsko, Bulharsko, Bosna a Hercegovina, Srbsko, Albánsko, Macedónsko).

B. Jednotné jadrové kurikulum (Common core curriculum provision) – spoločné základné osnovy (ISCED 2):

²⁴European Commission/EACEA/Eurydice, 2017. *The Structure of the European Education Systems 2017/18: Schematic Diagrams*. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union. ISBN 978-92-9492-626-5 ISSN 2443-5333 doi:10.2797/2705 EC-AL-17-001-EN-N

Po úspešnom ukončení primárneho vzdelávania (ISCED 1) prechádzajú všetci študenti do nižšieho sekundárneho vzdelávania (ISCED 2), kde sa učia podľa rovnakého spoločného jadrového kurikula (tento model je charakteristický pre Anglicko, Írsko, Francúzsko, Belgicko, Španielsko, Portugalsko, Taliansko, Grécko, Rumunsko, a Turecko).

C. Diferencované nižšie stredné vzdelávanie (*Differentiated lower secondary education*) – rozdielne vetvy/prúdy (ISCED 2):

Po úspešnom absolvovaní primárneho vzdelania sa študenti delia do rôznych vzdelávacích trajektórií alebo špecifických druhov škôl, a to buď na začiatku alebo v priebehu nižšieho sekundárneho vzdelávania. V niektorých krajinách sa delia do špecifických prúdov v odborného, technického, alebo všeobecného vzdelávania. V iných krajinách sa delia do rôznych druhov všeobecného vzdelávania. Po ukončení štúdia dostávajú rôzne druhy dokladov o vzdelaní (tento model je charakteristický pre Nemecko, Rakúsko, Švajčiarsko, Holandsko, Litvu, Luxemburg, Lichtenštajnsko).

Okrem uvedených štandardných modelov vzdelávacích systémov sa v EÚ vyskytuje neštandardný zmiešaný model v krajinách V4 a v Lotyšsku. Poľsko však už v súčasnosti svoj vzdelávací systém reformuje a prechádza na jednoštruktúrový model. Slovensko, Česko, Maďarsko a Lotyšsko sú charakteristické pomerne komplikovaným zmiešaným systémom, ktorý nezapadá do žiadneho z uvedených troch štandardných modelov. Povinná školská dochádzka je v týchto krajinách síce organizovaná na základe jednoštruktúrového modelu (a to do veku 14 až 16 rokov v závislosti od krajiny), avšak vo veku 10 až 13 rokov môžu študenti prechádzať do iných druhov škôl poskytujúcich nižšie alebo aj vyššie sekundárne vzdelávanie. Týmto je narušená celistvosť blokov ISCED 1 a ISCED 2 v rámci vzdelávacieho systému, resp. aj celistvosť poskytovania jadrového kurikula.

Konkrétne v SR ide nasledovné atypické prechody (všetky v priebehu bloku ISCED 2):

- prechod do 8-ročných gymnázií po 5. ročníku základnej školy ;
- prechod do bilingválnych gymnázií po 8. ročníku alebo 9. ročníku základnej školy;
- prechod do tanečných konzervatórií po 5. ročníku základnej školy.

Z hľadiska uvedenej štandardnej typológie teda slovenský systém predstavuje jednoštruktúrový model s atypickým odlivom žiakov v priebehu nižšieho sekundárneho vzdelávania (tj. druhého stupňa základnej školy - ISCED 2) na iné typy škôl. Uvedená atypickosť vzdelávacieho systému a najmä odliv niektorých žiakov do rôznych typov škôl v priebehu nižšieho sekundárneho vzdelávania má nasledovné prejavy:

- prispieva k jeho celkovej segregácii (odčerpaním talentovaných žiakov resp. žiakov s lepším sociálnym zázemím)
- prispieva k štruktúrálnemu nesúladu medzi vzdelávaním a dopytom na trhu práce (odkladaním rozhodnutia o profesionálnej orientácii žiakov a znižovaním vstupnej kohorty pre stredné odborné školstvo)

- narúša poskytovanie jadrového kurikula (napríklad pri porovnaní vzdelávania žiakov, ktorí odídu na bilingválne gymnáziá po 8. ročníku základnej školy a žiakov, ktorí absolvujú 9. ročník základnej školy).

S cieľom odstránenia uvedených prejavov sa **NPRVV zameriava na postupné zladenie slovenského vzdelávacieho systému s jedným zo štandardných európskych vzdelávacích modelov, a to s jednoštruktúrovým modelom, ktorý je slovenskému systému najbližší.** Uvedený postup má oporu aj v ustanoveniach platnej legislatívy, najmä v princípe výchovy a vzdelávania definovaného v § 3 písm. l) školského zákona ako „*integrácia výchovno-vzdelávacej sústavy Slovenskej republiky do európskeho vzdelávacieho priestoru so zreteľom na vlastné skúsenosti a tradície*“. V rámci vlastných skúseností a tradícií je nespochybniteľné, že slovenský vzdelávací systém pred rokom 1989 bol a po roku 1989 v naďalej zostal jednoštruktúrovým modelom, nakoľko prevažná väčšina žiakov absolvuje primárne vzdelávanie (ISCED 1) a nižšie sekundárne vzdelávanie (ISCED 2) v základných školách.

Ako bolo uvedené vyššie, podľa § 2 písm. s) školského zákona „**školskou integráciou** je *výchova a vzdelávanie detí alebo žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v triedach škôl a školských zariadení určených pre deti alebo žiakov bez špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb*“. Ide o princíp horizontálnej integrácie, pri ktorej si žiaci môžu osvojiť v podstate rovnaké jadrové kurikulum rôznymi metódami. Avšak dôležitou zložkou inkluzívneho systému je aj vertikálna integrácia, v rámci ktorej je umožnené talentovaným žiakom zúčastňovať sa vzdelávacieho procesu vo vyššom ročníku resp. na vyššom stupni (napríklad s využitím flexibilného systému kreditov). Efektívnejšia celoplošná (inkluzívna) a systémová vertikálna integrácia je možná v jednoštruktúrovom modeli s jednotným jadrovým kurikulumom. Súčasný komplikovaný systém prechodov medzi rôznymi druhmi škôl s rôznymi kurikulumami počas nižšieho sekundárneho vzdelávania na Slovensku prakticky znemožňuje systematické stimulovanie talentovaných žiakov prostredníctvom vertikálnej integrácie na národnej úrovni.

S ohľadom na potrebu zvýšiť mieru integrácie a inklúzie slovenského vzdelávacieho systému, ktorá bola odôvodnená vyššie slabým postavením Slovenska pri naplňaní 4 zo 6 cieľov Stratégie Európa 2020, ako aj s ohľadom na potrebu postupného zladenia slovenského vzdelávacieho systému s jedným zo štandardných európskych vzdelávacích modelov, a to s jednoštruktúrovým modelom, bol za inšpiratívny model NPRVV vybraný fínsky vzdelávací model, ktorý sa vyznačuje jednoštruktúrovosťou a vysokou mierou integrácie a inklúzie. Fínsky vzdelávací systém zároveň vykazuje dlhodobopopredné umiestnenia v medzinárodných testovaniach výsledkov žiakov (napr. PISA), čím je pre slovenský vzdelávací systém osobitne inšpiratívny (nakoľko SR tradične dosahuje slabé umiestnenia v uvedených testovaniach). Inšpirácia fínskym modelom je preto postavená na zákonitostiach a histórii slovenského vzdelávacieho systému, ako aj cieľmi definovanými v Stratégii Európa 2020.

Inšpirácia fínskym vzdelávacím systémom neznamená, že slovenský vzdelávací systém by ho mal kopírovať. Ide o sledovanie zásadných princípov smerovania zmien, ako aj o možnosť využívať pri implementácii NPRVV dobré praktiky a nástroje fínskeho systému zamerané na dosiahnutie stanovených cieľov. S cieľom podporiť uvedené procesy bola pri MŠVVŠ SR

vytvorená stála pracovná skupina (Task Force) fínskych expertov (Príloha 2), ktorí sa v rámci prípravy NPRVV zapojili do pracovných návštev slovenských expertov vo Fínsku a fínskych expertov na Slovensku v roku 2018.

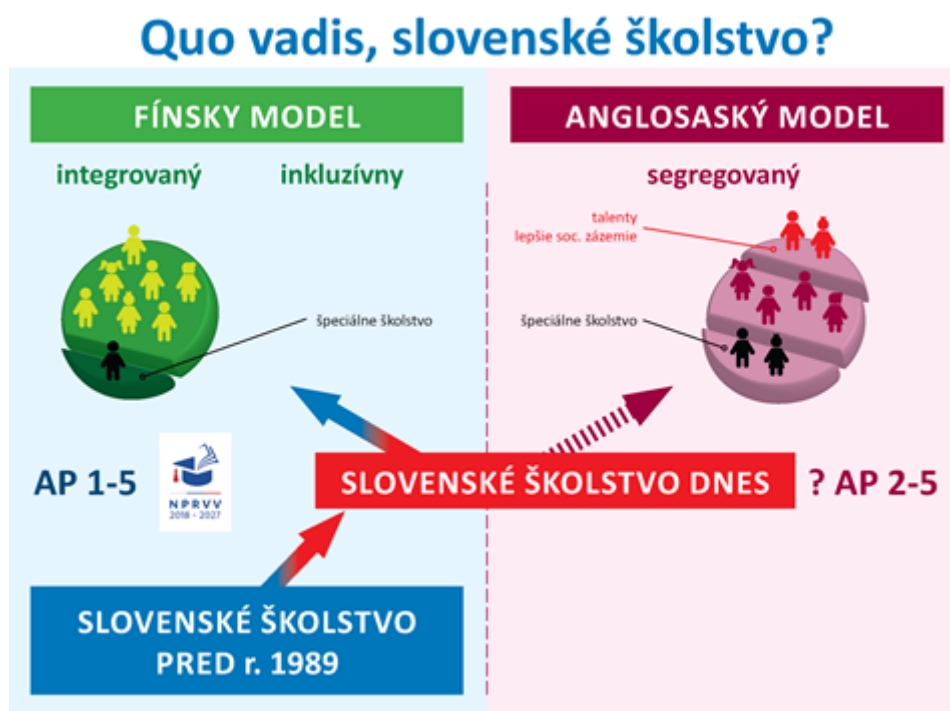
Z hľadiska charakteristiky dostupnosti (inklúzie) prešlo slovenské školstvo po roku 1989 od pôvodného socialistického rovnostárskeho modelu k segregovanejšiemu modelu charakterizovanému viaczdrojovým financovaním a širším spektrom škôl. Schematické znázornenie vývoja je na Obrázku 2.2.

2.3 Kvalitatívne a kvantitatívne predpoklady NPRVV

NPRVV je založený na dvoch druhoch predpokladov (Obrázok 2.3):

- **kvalitatívne predpoklady** - predstavujú normatívne predpoklady základnej hodnotovej orientácie budúceho školského systému;
- **kvantitatívne predpoklady** – predstavujú predpoklady ohľadom dôležitých budúcich socioekonomických parametrov systému, akými sú napríklad demografický vývoj, odhady finančných výdavkov a dopadov na štátny rozpočet a pod.

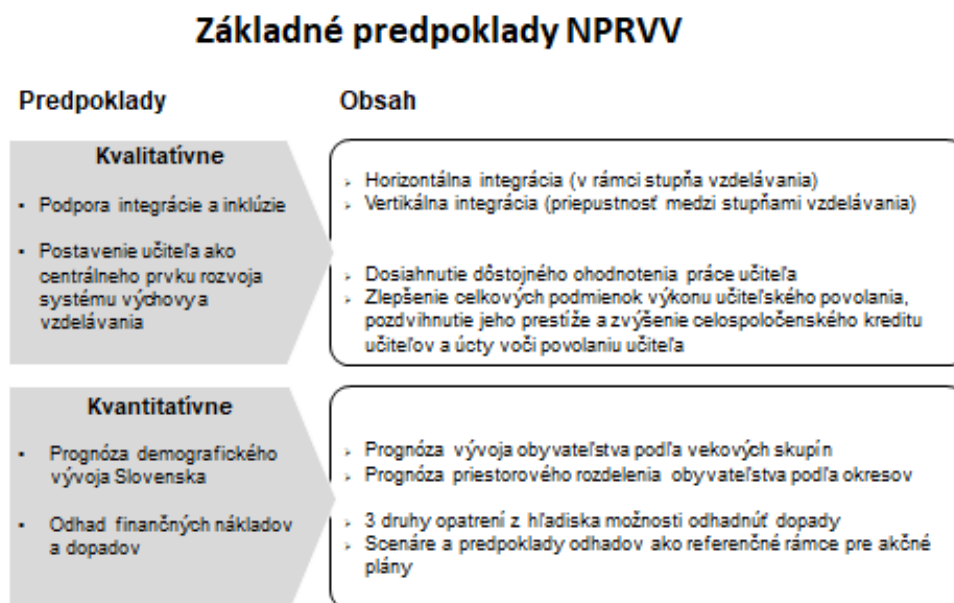
Obrázok 2.2 Schematické znázornenie vývoja smerovania vzdelávacieho systému

Pozn.: Fínsky model reprezentuje jednoštruktúrový model (ISCED 1 + ISCED 2). Anglosaský model reprezentuje oddelenie stupňov ISCED 1 a ISCED 2. Miera segregácie systému závisí aj od ďalších faktorov.

AP označujú jednotlivé dvojročné Akčné plány NPRVV (AP1 až AP5)

Obrázok 2.3

2.3.1 Kvalitatívne predpoklady NPRVV

Kvalitatívne východiská NPRVV predstavujú normatívne predpoklady určujúce smerovanie budúceho systému výchovy a vzdelávania, ktoré do veľkej miery determinujú možnosť naplnenia cieľov NPRVV.

V súlade so zámerom NPRVV vybudovať na Slovensku inkluzívny a integrovaný systém výchovy a vzdelávania je inšpiráciou pre hodnotovú orientáciu systému fínsky model školstva, ktorý je odborníkmi považovaný za jeden z najlepších modelov v rámci EÚ i v celosvetovom meradle.

Fínsky systém dlhodobo dosahuje popredné umiestnenia v rebríčkoch medzinárodného testovania PISA. Základnými hodnotami fínskeho systému sú podpora integrácie a inklúzie a rešpektovanie postavenia učiteľa ako najdôležitejšieho prvku vzdelávacieho systému.

Podpora integrácie a inklúzie

Cieľom NPRVV je znížiť úroveň horizontálnej i vertikálnej segregácie systému výchovy a vzdelávania v SR. Horizontálna segregácia sa prejavuje napríklad vyčleňovaním talentovaných detí resp. detí z lepších ekonomických a sociálnych pomerov do určitých druhov škôl, resp. nesprávnym zaradením detí zo znevýhodneného sociálneho prostredia do špeciálnych škôl. Vertikálna segregácia sa prejavuje oddeľovaním jednotlivých stupňov vzdelania. Základné axiómy fínskeho vzdelávacieho systému sú nasledovné: „Najlepšia škola je najbližšia škola“ a „Každé dieťa má talent“. Každé dieťa by malo mať prístup

ku kvalitnému vzdelaniu v bežnej škole v mieste svojho bydliska a v rámci nej rozvíjať svoj talent. Podpora talentov by sa mala realizovať napríklad väčšou flexibilitou vzdelávacieho procesu, kvalitnou krúžkovou činnosťou a v neposlednom rade zvýšením priepustnosti medzi stupňami vzdelávania. Posledné je podstatou vertikálnej integrácie, ktorá umožňuje prístup k vyššiemu stupňu vzdelávania, napríklad formou nultých ročníkov ZŠ, čiastkovej účasti žiakov SŠ na vysokoškolskom vzdelávaní a pod. K vertikálnej integrácii môže prispieť aj zriaďovanie spojených škôl, prepojenie stredoškolských a vysokoškolských areálov a pod.

Postavenie učiteľa ako centrálneho prvku rozvoja systému výchovy a vzdelávania

Profesia učiteľa nie je povoláním, ale poslaním. Úlohou učiteľa je formovanie mladej generácie ako budúceho faktora rozvoja Slovenska. Učitelia musia žiakom a študentom vštepovať vedomosti, ale aj hodnotovú orientáciu, ako postoje, kompetencie a návyky, ktoré im umožnia prosperovať v rýchlo sa meniacich podmienkach súčasného sveta a v prostredí, ktoré vyžaduje komplexné rozhodovanie. Učiteľ by mal byť spoločnosťou cenený ako základný faktor rozvoja spoločnosti. Cieľom reformy je nielen dosiahnuť dôstojné ohodnotenie práce učiteľa, ale zlepšiť celkové podmienky výkonu učiteľského povolania, pozdvihnúť jeho prestíž a zvýšiť celospoločenský kredit učiteľov a úctu voči povolaniu učiteľa. Dosiahnutie uvedených cieľov bude dlhodobým procesom, ktorý musí zahŕňať viacero opatrení, akými sú napríklad zvýšenie štandardov prípravy a vzdelávania budúcich pedagógov, zlepšenie systému ich celoživotného vzdelávania, zvýšenie mzdového ohodnotenia učiteľov, zvýšenie autonómie učiteľov vo vzdelávacom procese, kampane na podporu zmeny zmýšľania slovenskej spoločnosti a zaužívanej praxe vzťahov medzi žiakmi, učiteľmi a rodičmi.

2.3.2 Kvantitatívne predpoklady NPRVV

Kvantitatívne predpoklady NPRVV zahŕňajú prognózy a scenáre budúceho vývoja základných socioekonomických veličín, ktoré budú určovať kapacitné, štrukturálne a finančné parametre budúceho systému výchovy a vzdelávania.

Budúci demografický vývoj Slovenska

Pomery v systéme výchovy a vzdelávania do veľkej miery závisia od vývoja vekovej štruktúry obyvateľstva. Preto žiadna dlhodobejšia vízia a stratégia vývoja školstva nemôže opomenúť demografické prognózy. NPRVV využíva prognózy vývoja obyvateľstva SR v členení podľa vekových skupín a podľa okresov, ktoré boli vypracované na základe ostatného sčítania obyvateľstva, domov a bytov z roku 2011 a aktualizované na bázičský rok 2015 autormi z Prognostického ústavu SAV, Infostatu a Výskumného demografického centra Štatistického úradu SR a Katedry humánnej geografie Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského.

Obrázok 2.4 znázorňuje prognózu populačných trendov na Slovensku do roku 2035. Z prognózy je zjavné, že podiel počtu žien v plodnom veku a počet narodených detí bude mať

v uvedenom období klesajúci trend. Počet narodených detí sa do roku 2035 dostane na bezprecedentne nízku úroveň okolo 45 tisíc (stredný scenár vývoja). **V strednodobom hľadisku sa slovenský vzdelávací systém bude musieť vysporiadať s absolútnymi poklesmi žiakov a študentov. Uvedený pokles sa na miestnej úrovni premietne do zvýšeného počtu obcí, ktoré budú poskytovanie vzdelávania riešiť spoločnými školskými obvodmi. S tým bude súvisieť potreba riešiť dochádzanie žiakov do školy mimo svojej obce z hľadiska dopravného, časového, aj národnostného a s tým spojená zvýšená koordinácia zriaďovateľov, akými sú napr. mestá a obce ako nositelia originálnych kompetencií v regionálnom školstve.**

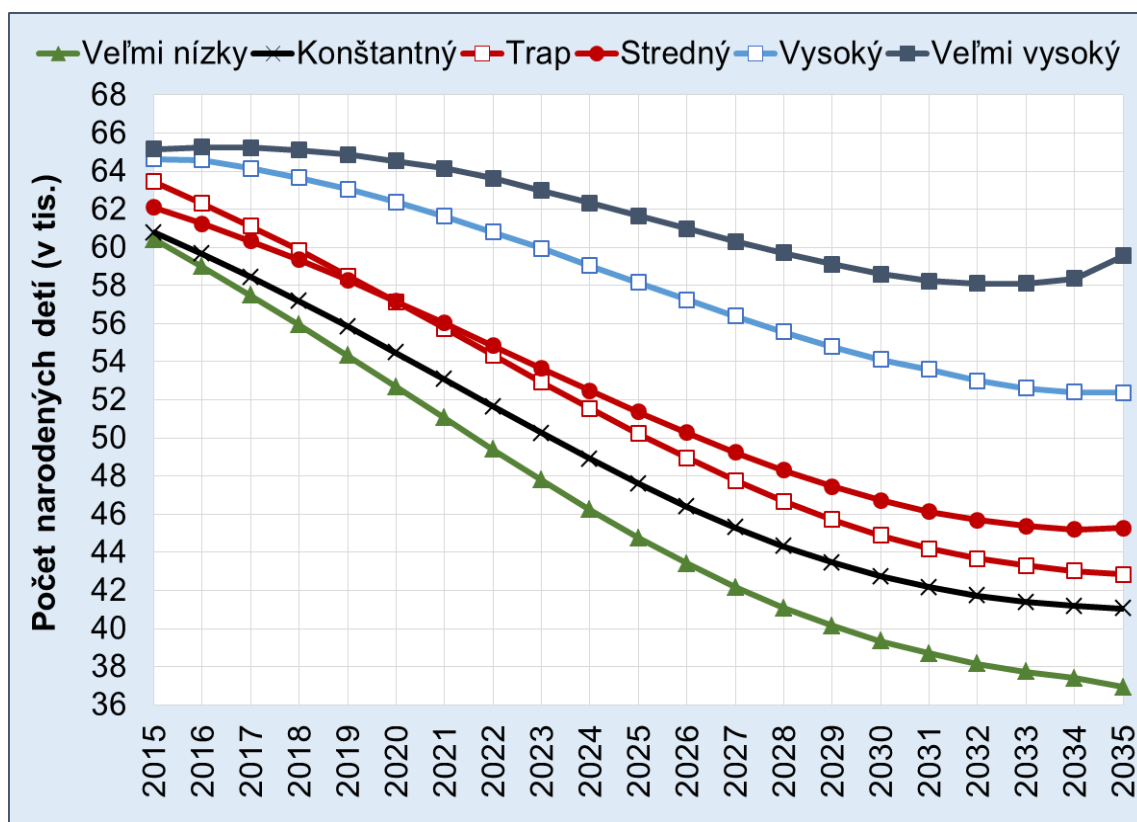
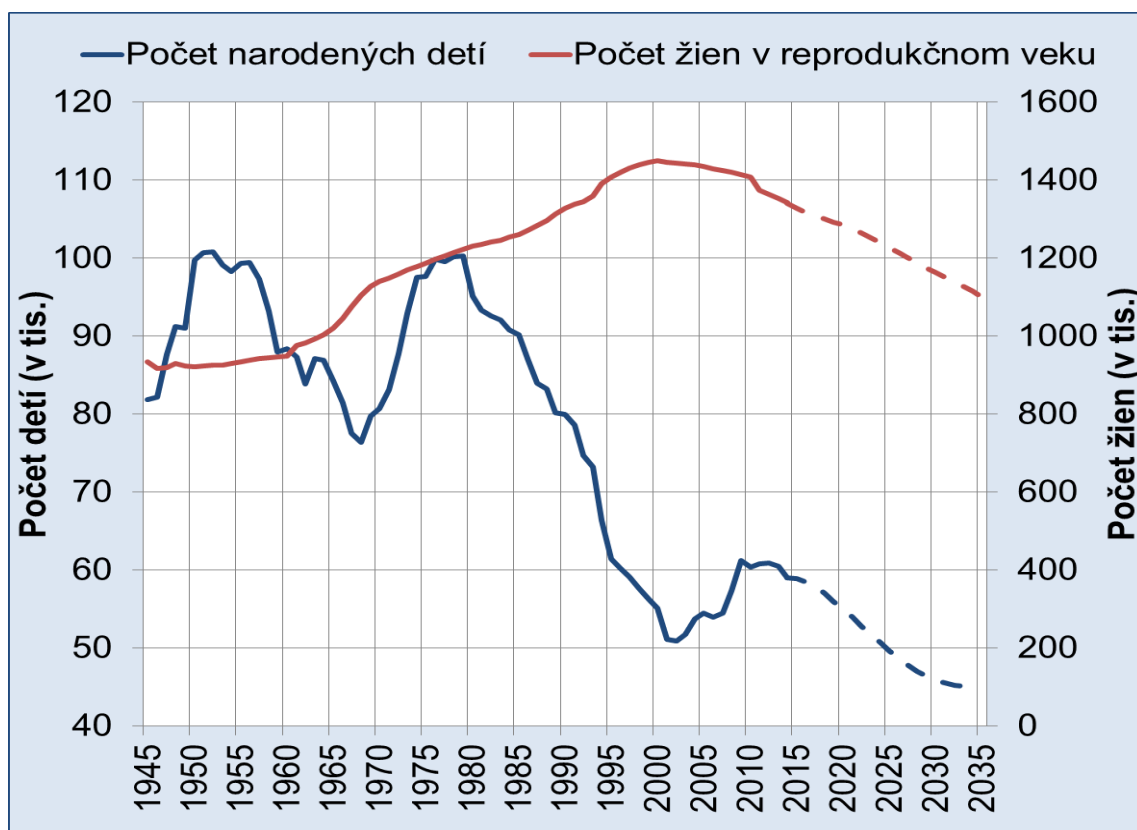
Z hľadiska plánovanie siete škôl je dôležité aj priestorové rozmiestnenie obyvateľstva. Obrázok 2.5 znázorňuje vývoj podielu žien v reprodukčnom veku a podielu detí do 15 rokov v rokoch 2015 a 2035 podľa okresov SR. Oba obrázky ilustrujú pokles uvedených podielov v západných a južných okresoch a relatívne vyššiu koncentráciu v severných a východných okresoch SR. S uvedenými pomermi súvisí **potreba zameriavať kapacitnú podporu školskej siete vo forme výstavby škôl prioritne do severnej a východnej časti Slovenska a do zázemia veľkých miest. Nestálosť demografických pomerov odôvodňuje dôraz na stavby modulových škôl.**

Z demografického hľadiska bude dôležitou veličinou vzdelávacieho systému aj vývoj a podiel žiakov a študentov z marginalizovaných rómskych komunít. Demografická prognóza naznačuje, že počet Rómov na Slovensku vzrastie do roku 2030 na približne 590 tisíc osôb.²⁵ Uvedené naznačuje, že integrácia žiakov a študentov z marginalizovaných rómskych komunít bude prioritnou úlohou NPRVV s predstavuje osobitnú prierezovú prioritu programu.

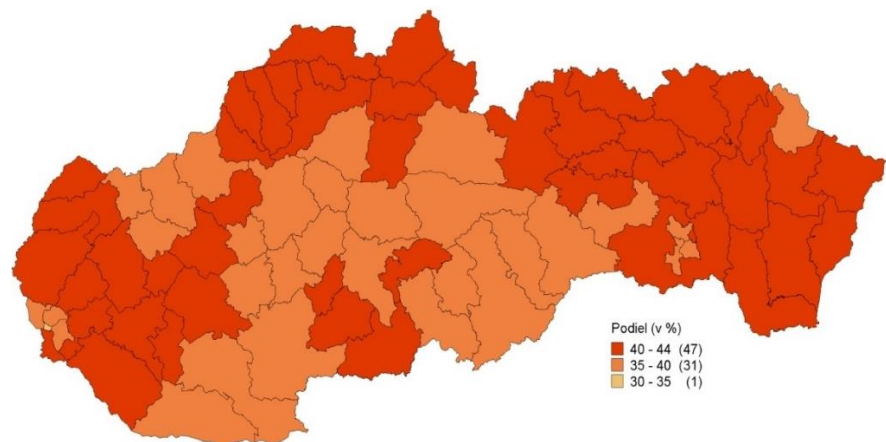
²⁵ B. Šprocha, Reprodukcia rómskeho obyvateľstva na Slovensku s prognóza jeho populačného vývoja, Prognostický ústav SAV a Výskumné demografické centrum, INFOSTAT, Bratislava 2014

Obrázok 2.4 Populačné trendy na Slovensku: Počet žien v reprodukčnom veku, počet narodených detí a scenáre vývoja počtu narodených detí

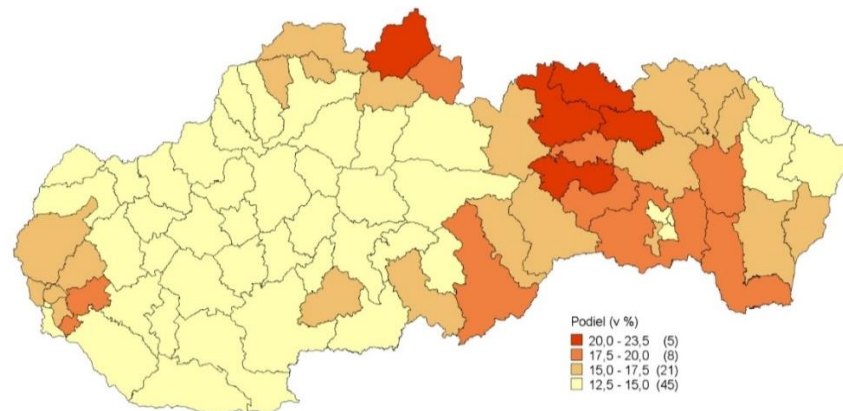
Zdroj: B. Šprocha, B. Vaňo - Ako bude vyzerat' Slovensko v roku 2020 a 2035

Obrázok 2.5
Podiel žien v reprodukčnom veku

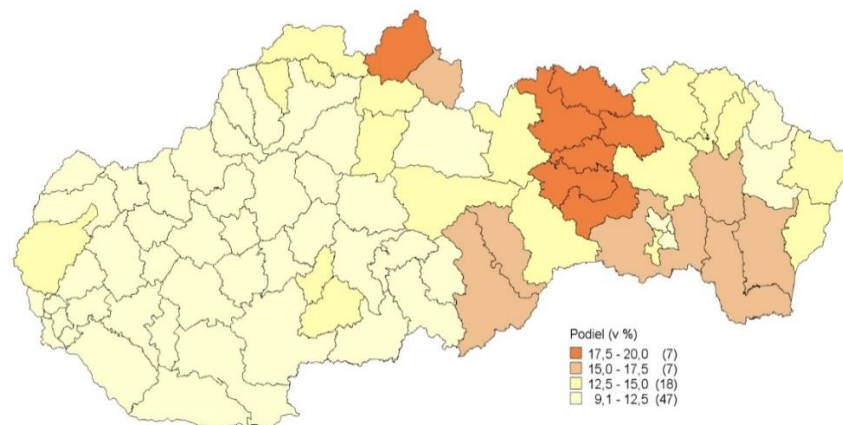
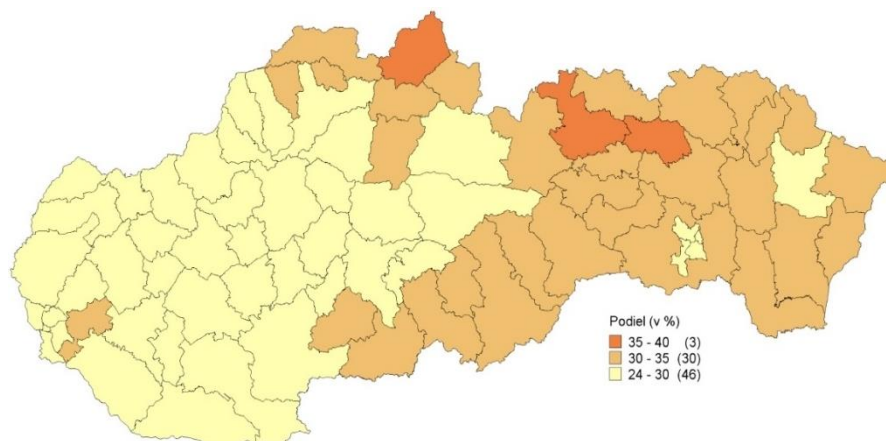

Podiel detí vo veku do 15 rokov

2015

2035

Zdroj: Prognóza vývoja obyvateľstva v okresoch SR do roku 2035, PÚ SAV, Infostat, PF U

Odhad finančných nákladov a dopadov

Problematika financovania systému výchovy a vzdelávania, ako aj s nimi úzko previazaného systému vedy a výskumu je jedným z najdôležitejších aspektov NPRVV. Systém je z hľadiska medzinárodných štandardov porovnateľných krajín dlhodobo podfinancovaný. Už Správa o stave školstva, ktorú NR SR prerokovala v roku 2013 sa konštatuje nasledovne: *“Vychádzajúc z medzinárodných porovnaní sa v správe identifikujú dve príčiny zaostávania Slovenska v objeme výdavkov na školstvo v porovnaní s HDP. Prvou je nízka priorita financovania školstva v porovnaní s niektorými inými oblasťami financovanými z verejných zdrojov. Druhou príčinou je, že SR má v porovnaní s priemerom ostatných krajín zhruba iba 75 % rozsah verejného sektora vo vzťahu k HDP.”*

Správa o stave školstva, rovnako aj dokument „Učiaci sa Slovensko“ a samotný NPRVV pokladajú otázku financovania za kľúčovú pre ďalší rozvoj školstva. Správa o stave školstva zdôrazňuje nutnosť zvýšiť efektívnosť využívania finančných prostriedkov v školstve, zároveň však konštatuje, že bez zvýšenia objemu finančných prostriedkov do školstva je jeho ďalší rozvoj prakticky nemožný.²⁶

PVV obsahuje záväzok v oblasti financovania zvyšovaním verejných zdrojov do výchovy a vzdelávania, aby celkový objem zvýšenia zavolebného obdobia dosiahol 2 mld. € a aby úroveň verejných zdrojov v kladaná ročne do školstva v konkurebného obdobia v roku 2020 bola porovnateľná s priemerom krajín EÚ.

V oblasti financovania podľa PVV vláda „pripraví nový zákon o financovaní škôl a školských zariadení, ktorý bude riešiť komplexne problematiku financovania škôl a školských zariadení v oblasti prenesených kompetencií a originálnych kompetencií s cieľom zvýšiť jeho efektívnosť, rozšíriť transparentnosť na všetky poskytované finančné prostriedky, podporiť zvyšovanie kvality vzdelávania a umožniť grantovú podporu inovatívnych projektov škôl a pedagogických zamestnancov.“ Vláda „zachová normatívny spôsob financovania škôl a na základe analýzy posúdi možnosť jeho doplnenia o nové prvky, ktoré zvýšia efektívnosť financovania škôl, ako sú napríklad zohľadnenie nevyhnutného počtu tried v škole, ich naplnenosť, dĺžka praxe pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov a pri určovaní normatívu prihliadanie na reálne náklady na výchovno-vzdelávaciu činnosť.“ S ohľadom na uvedené NPRVV predpokladá zachovanie normatívneho systému financovania a zmenu jeho parametrov smerom ku kombinácii normatívu na žiaka a na triedu.

V oblasti zvýšenia platov učiteľov NPRVV rešpektuje záväzok z PVV, avšak s ohľadom na prebiehajúci stav kolektívneho vyjednávania na úrovni tripartity, Implementačný plán NPRVV v oblasti finančných dopadov orientačne ráta s viacerými alternatívami (napr. s variantom zvyšovania o 6 % k 1.9.2018, 1.1.2019 a 2020, resp. o 10 % k 1.1.2019 a 1.1.2020. V ďalšom Implementačný plán ráta so scenárom zvyšovania platov

---

²⁶V súvislosti s financovaním Správa o stave školstva tiež uvádza, že podľa výskumnej štúdie spoločnosti McKinsey & Company patrí slovenské školstvo vo svojej cenovej kategórii vychádzajúcej z objemu finančných prostriedkov na žiaka medzi najefektívnejšie na svete.

proporcionálne predchádzajúcemu vývoju a to tak, aby do roku 2027 bol dosiahnutý priemer najvyspelejších ekonomík sveta združených v OECD, ktorým je 85 % plátov vysokoškolsky vzdelaných pracovníkov spolu za všetky sektory ekonomiky (Implementačný plán ráta so scenárom medziročného rastu priemerného platu vysokoškolsky vzdelaných o 5 %).

Z hľadiska možnosti odhadu finančných dopadov NPRVV obsahuje tri skupiny opatrení: (a) opatrenia, ktorých finančné dopady môžu byť odhadnuté; (b) opatrenia ktorých finančné dopady nemôžu byť odhadnuté najmä z dôvodu neistoty ohľadom budúceho vývoja ekonomiky a veľkej komplexnosti systémov; (c) opatrenia, ktoré nemajú priame finančné dopady. Finančné dopady opatrení z prvej skupiny boli odhadnuté v spolupráci MŠVVŠ SR a UHP MF SR.

Celkový kumulatívny dopad opatrení obsiahnutých v NPRVV počas obdobia 2018-2027 je cca 12 mld. EUR, z toho cca 9 mld. EUR predstavuje zvyšovanie plátov učiteľov. Uvedený dopad je len odhadom, ktorý nie je vyčerpávajúci (z dôvodu existencie troch druhov opatrení popísaných vyššie) a ktorý môže byť v procese implementácie revidovaný v prípade zmeny ekonomických podmienok resp. zmeny scenárov alebo cieľov. Kumulatívny dopad opatrení obsiahnutých v NPRVV počas obdobia 2018-2027 nie je možné stotožniť s dopadom PVV ani s celkovým kumulatívnym objemom kapitol štátneho rozpočtu rezortu školstva počas trvania NPRVV, a to (a) z dôvodu rôznych programovacích období (PVV 2016-2020, NPRVV 2018-2027), (b) z dôvodu, že NPRVV predstavuje rozvojový program založený aj na vybraných už existujúcich aktivitách, aj na nových aktivitách, (c) z dôvodu, že rozpočet kapitoly rezortu školstva pokrýva širší okruh oblastí než NPRVV (napríklad oblasť športu, mládeže, vedy a výskumu), (d) z dôvodu, že vzdelávacie aktivity sa uskutočňujú a financujú aj mimo rezortu školstva, napríklad v rezorte vnútra, na trhu práce v rámci ďalšieho vzdelávania a pod.